

Historien om Stallarholmen – en berättelse om människorna och näringslivet.

Det centrala Stallarholmen, som vi känner det idag, började utvecklas i slutet av 1800-talet då ägarna d v s sergeanten Carl Ulric Strandberg på Östa i Yttereselö, och Carl Gustaf Grandin på Sundby i Toresund börja avyttra mark till affärsverksamheter. På Östa startades lanthandel i Färjnäs och på ”holmen” garveri- och mejeriverksamhet. I början av 1900-talet växte sedan samhället längs Brogatan och vid Östa på Selaön. Flera verksamheter grundades på främst Vannestas och Sundbys gamla marker och på Selaön på Valla och Östa. Stallarholmens centrum som i princip ligger vid brofästet på Selaön byggdes ut under 1950-talet.

Namnet Stallarholmen sägs ha med stall och holme att göra. En artikel i *Strengnes tidning* från 1927 menar att ordet holme syftar på ett näs som skjuter ut från fastlandet. Det finns en teori om hur namnet kommit till. När Karl XI (1655 – 1697) som var kung mellan 1660 – 1697 (ja han var bara 5 år när han blev kung under en förmyndarregering) gjorde sina färder till Kungsör, fanns på den här holmen ett stall och gästgiveri där hästarna för kungsskjutsarna byttes. Under somrarna reste kungen andra vägar, men vintertid när färden gick över isarna var den här holmen en bekväm anhalt. Karl XI blev myndig 1672 och regerade därefter ”på egen hand” fram t o m 1697, så den tid det rör sig om är alltså slutet av 1600-talet. Dock finns namnet belagt i brev av Gustav Vasa från 1540- och 1550-talen dvs långt tidigare, varför åtminstone dateringen av namnets uppkomst enligt artikeln i tidningen inte är alldeles korrekt. Det finns också andra teorier om namnets härkomst.

Angbåten S/S Strängnäs Express (numera S/S Storskär) vid kaj i Stallarholmen. Till höger syns bron mellan fastlandet och Selaön.

Om stallet hade uppförts *efter* det att landhöjningen hade förvandlat holmen till en halvö borde namnet snarare ha varit *Stalludden* eller *Stallnäset*.

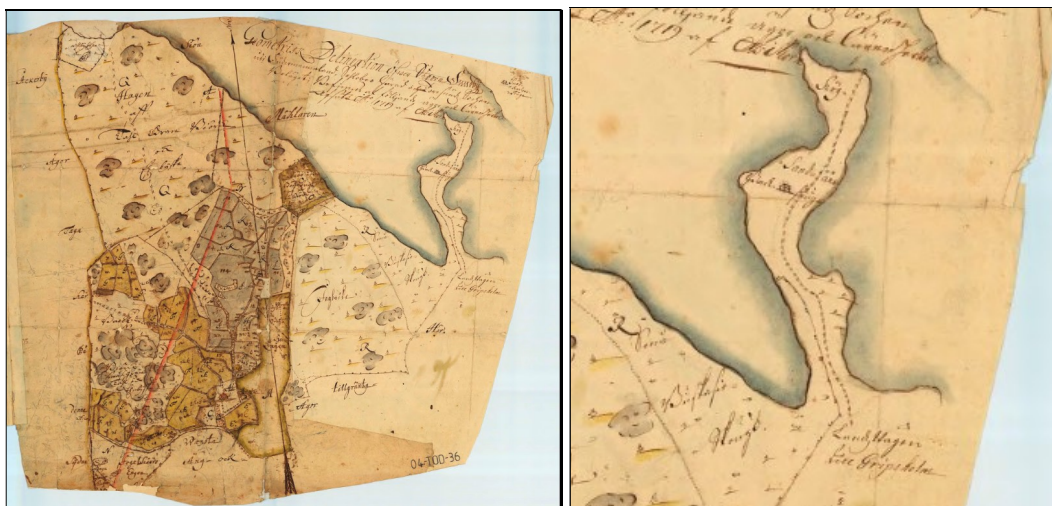
En intressantare och mer trovärdig teori om namnets uppkomst är följande:

Om namnet *Stallarholmen* tillkom på forntiden - när holmen fortfarande var en ö - med tidsmässig anknytning till de gårdsnamn i trakten som i sina förled har de förkristna gudanamnen *Frö- Ull- Tor- Oden-* o.s.v. så finns här ett intressant alternativ till namnets tillkomst. I boken om utgrävningarna vid Lunda, ”Att föra gudarnas talan”, kan man läsa att

det i en lag från tidig medeltid var förbjudet att förvara *"stavar och stallar"* eftersom de var starkt förknippade med hednisk kult. Folke Ström skriver i sin bok *"Nordisk hedendom"* om den heliga tempelringen som hade sin plats på altaret och därför kallades *stallahringr*. I boken beskrivs hur man beströk altaret, stallen, (*stallr* eller *stalli*) med offerdjurens blod. I ett citat ur en Eddadikt heter det *"Blida de bistå dem blotat ha där den heliga stallen stå"*.

Det är alltså inte osannolikt att den här ön, Stallarholmen, med sitt centrala läge mellan Selaön och fastlandet, under förkristen tid användes som kultplats och att där fanns det altare, *stallen*, som gav ön och sedermera också samhället Stallarholmen sitt namn.

I mantalslängderna och husförhörlängderna förekommer dock namnet för första gången 1694. Det är väl först då som det finns någon egentlig bebyggelse på denna holme. Den kanske t o m låg under vatten för 500 år sedan. På en karta från 1641 över Sundby och Vannesta finns inte "holmen" utsatt och kanske låg den största delen fortfarande under vatten då, men det är inte så troligt trots allt. I andra skrifter finns information om att det fanns en ö i sundet innan landhöjningen. På vikingatiden stod vattnet ca 5 m över dagens nivå och då syntes förstås endast den högsta delen vid nuvarande Strandvik över vattenytan. I mitten av 1600-talet flyttades överfarten till Selaön från Kolsundet till holmen och på en karta från 1719 går landsvägen till Gripsholm denna väg från Selaön och torpet finns med och benämns backstuga.

I mantalslängderna 1694 och 1695 finns Stallarholmen under rubriken "Torp" eftersom här fanns ett torp eller backstuga som det står i husförhörlängderna, tillhörande Sundby som ägde denna holme ända fram till 1870-talet då mark började avyttras för olika verksamheter.

När torpet byggdes står skrivet i stjärnorna men året 1694 var torpet öde enligt mantalslängden men hösten 1695 flyttade Niels Olofsson och hustrun hit och 1699 kom Anders Ersson och hustrun. År 1700 var torpet återigen öde men 1701 kom kopparslagaren Eric med sin moder Brita. 1703 gifte sig Eric med Karin så nu bor Eric och hustru Karin med "modren" Brita i Stallarholmen. Året 1710 bodde Olof Wörn och hustru Greta här. Wörn låter som ett soldatnamn och det kan mycket väl vara så att Olof Wörn var en avskedad soldat d v s hade fullgjort sin tjänstgöring och nu var "pensionär". Olof och hustrun bodde här också 1711 men efter detta år och fram till 1730 låg torpet öde.

År 1730 bodde Jöns Jönsson och hans hustru Anna i Stallarholmen som alltså låg under Sundby. Här fanns också Karin som står som hustrun men sannolikt var änka. Jöns och Anna

bodde kvar till 1738 då Anna som led av bråck avled. År 1738 flyttade Jöns ut och Anders Pärsson flyttade in, men han bodde bara ett par år varefter Christian, som vi inte vet efternamnet på, flyttade in och bodde fram till 1742 då skomakaren Nils Piling och hustru Karin flyttade in. Nils dog dock ett år senare och kvar blev hustru Karin och i mantalslängden år 1744 står det **krögerska**!?

Stallarholmens krogstuga.

Det är först på 1740-talet som något om krogverksamhet nämns i kyrkböckerna eller mantalslängderna. År 1740 blev Sundby som tidigare var ett kronohemman dvs ägd av staten sålt eller överlåtet till herrskapet Örnfelt på Herresta.

Mellan åren 1744 – 1752 var det en stor omsättning på innevånarna i backstugan i Stallarholmen. Änkan Kierstin Ersdotter flyttade eller dog 1746, änkan och krögerskan Catharina (Karin) Henningsdotter flyttade eller dog här 1747, f d soldaten, kusken Carl Ringberg med fostersonen Anders flyttade till Stenfasta 1747, änkan, hustrun Brita Stephansdotter flyttade också 1747, Gustav Krok och hustru Maria Swensdotter flyttade till Översta 1748. Kvar bodde änkan Kerstin Pärsson 69 år och änkan Margareta Andersdotter 42 år.

1747 står i mantalslängden att arrendator Sundmans – krögerska. Petter Sundman var inspector på Sundby gård sedan 1744 men dog den 5 maj 1747. Sundby var ju nu ett frälsehemman under Herresta. Man kan gissa att Sundmans änka som bodde kvar på Sundby till 1749 drev krogen efter mannens död. På Sundby denna tid fanns också krögaren Petter Falk som samtidigt arrenderade Kolsunds krog från 1746.

År 1750 hette krögerskan i Stallarholmens krogstuga Brita. Där bodde också Pähr Gabrielsson

Mellan åren 1752 – 1760 finns ingen husförhörlängd och inte heller någon mantalslängd så vi vet inte vilka som bodde där då.

Under perioden 1761 -1771 bodde i backstugan änkan och krögerskan Margareta (Marita) nu 51 år kvar men också hennes mor Kierstin 81 år (dog 1769). Här bodde också inhysesmannen Eric Ersson med hustru Maria Ersdotter och sönerna Gustaf, Johan och Anders, skomakaren Eric och soldaten Eric Ingman med hustru Greta Holm.

Under perioden 1772 – 1785 flyttade änkan Margareta till Enhörna (1772), Eric Ersson med hustru flyttade till fattighuset 1773 sonen Johan flyttade till Ytterselö.

Åren 1773 – 1775 drevs Stallarholmens krogstuga av krögerskan Caijsa Thorselius. Vi kan dock inte finna henne i husförhörlängden vilket innebär att hon inte bodde på krogen. På krogen bodde f d soldaten Eric Ingberg.

Lars Ersson och hustru Caijsa Pehrsson och sonen Eric kom från Egalla 1773 men flyttade tillbaka dit 1774 efter att sonen dött 1773. Skomakaren Eric flyttade till Toresunds huvud 1773. Soldaten Ingman född 1725, blev soldat 1743 och fick avsked 1768, och hustru Greta flyttade 1773 men vi vet inte vart. År 1772 kom Pehr Wahrström 36 år, med hustru Caijsa Ersdotter 45 år, dottern Anna Caijsa 9 år, dottern Greta 6 år och sonen Daniel 2 år. Familjen flyttade till Mariefreds bränneri 1777. Detta år var nämligen Mariefreds kronobränneri färdigbyggt och bränning i stor skala kunde börja. Det behövdes mycket folk till detta. Som mest var ca 300 personer sysselsatta med brännvinsbränningen i Mariefred.

I mantalslängden för åren 1775 - 1780 står Anna som krögerska på krogen. Vi kan dock inte heller finna henne i husförhörlängden vilket innebär att hon inte bodde på krogen.

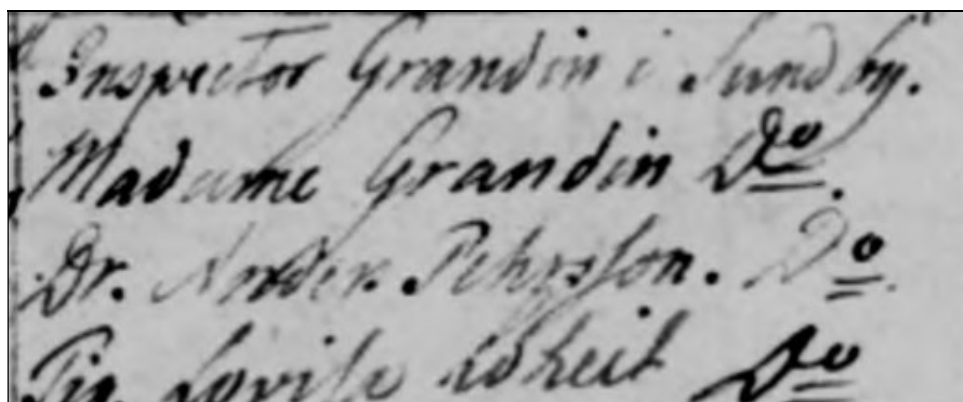
År 1778 efter Wahrströms flytt till Mariefred kom istället Jan Grönhagen med hustru Greta Stina Hedberg och dottern Ulrica 16 år, dottern Johanna Sophia 12 år och sonen Johan Gustaf 9 år. Familjen kom från Ytterselö och flyttade tillbaka dit 1780.

Stallarholmens krogstuga står under rubriken torp dvs det är fortfarande ett torp som ligger under Sundby. I mantalslängden för åren 1781 - 1784 antecknades comminister Brannü för Stallarholms krogstuga men inte heller han står att finna i husförhörlängden och om han också verkligen var krögare finns ingen anteckning om, men det är förstås möjligt. En komminister är ju annars en person som innehar en ordinarie prästtjänst i en församling inom Svenska kyrkan. Komministern är kyrkoherdens medhjälpare. Men i husförhörlängden för perioden 1772 – 1785 står ingenting om någon krog och det finns heller ingen comminister Brannü boende där. Vi finner inte heller någon komminister på komministerbostället Karlkulla vid denna tid. Man kan då undra hur det hänger ihop.

Åren 1785 – 1797 drevs i alla fall krogen av krögaren Pehr Christiansson och hans hustru Anna Olsdotter. Anna dog dock redan 1795, 74 år gammal varefter Pehr flyttade till Lindal år 1800 och vidare till Kärrvreten där han dog år 1804, 79 år gammal.

Även sockenskomakarna fanns på krogens domäner och efter krögare Christiansson drev skomakaren Carl Järnberg krogen vidare under något år, men eftersom han var sjuk och ofärdig flyttade han till Åkerby och det kom en ny skomakare i Eric Malmberg från Björnlunda 1798 med hustru Catharina. Paret flyttade tillbaka till Björnlunda 1802. Skomakarlärlingen Eric Lundgren kom från Bettna 1801 men flyttade raskt vidare till Stenby bredvid Vannesta dock inte som skomakare. Han tröttnade kanske på skomakeriet.

År 1800 kom den nya krögaren Eric Dillström (passande namn för en krögare) från Ludgo. Han var född i Dillnäs 1766. Hustrun hette Catharina Utterström och var född 1773. De hade döttrarna Lotten, Johanna och Sophia. Faddrar till dottern Johanna var:

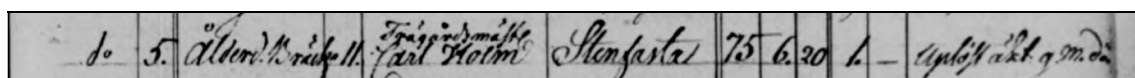
A handwritten list of godparents for Johanna Dillström, written in cursive script. The text reads: "Inspector Grandin i Sundby.", "Madame Grandin do.", "Dr. Anders Pehrson. do.", and "Pia Lovisa Isakst do".

Åren 1808 – 1812 fanns ingen krögare angiven och Stallarholms krog låg nu som tidigare under Sundby enligt mantalslängderna och i husförhörsböckerna finns ingen information om någon krog men f o m 1813 till 1820 stod änkan Stina Ersdotter, född 1767 i Åker, med sonen Anton född 1804 skrivna på Stallarholms krog. Om det drevs någon krogverksamhet där under den tiden framgår inte av böckerna. Änkan Stina finns omnämnd som boende i

Stallarholm som tillhörde Sundby i Eric Grandins underlag för mantalsskrivningen för året 1820.

Efter Stina kom Carl Holm år 1820 som även under flera år varit krögare på Kolsunds krog. Calle Holm var född 1751 i Tystberga och Holms hustru Anna Tallberg var född 1775 i Stenqvista utanför Eskilstuna. Carl Holm blev sjuk och hustrun fick ta över och driva verksamheten vidare och kallades härefter för "Dejan" som var en benämning på en kvinnlig "träl" under den yngre järnåldern. I början av nya tiden överfördes betydelsen till betrodd kvinnlig arbetare på lantgård. I gamla texter skrivs det *degghia* och anses komma från ordet deg och av detta har man dragit slutsatsen att det ursprungligen avsett *bakerska*. På 1600- och 1700-talen kunde det betyda den kvinnliga anställda som fungerade som "förman" i de kvinnliga sysslorna, både i jordbruket och i huset, såsom smör- och korvframställning, djurskötsel och mjölkning. Det är väl i denna betydelse som vi får se Anna Tallberg som ansvarig för krogverksamheten på "Brogatan" åren 1822- 1825.

På krogen bodde ett par år också sockenskomakaren Lars Länn och hustru Katrina Jansdotter men de flyttade till Vannesta 1822 och 1825 kom sockenskräddaren och "afskedade" livgardisten Johan Peter Wästerlind född 1788 i Mariefred med hustrun Karin Jansdotter och sonen Johan August. Eftersom Calle Holm var gammal och skröplig och krogen låg under Sundby som ägdes av Eric Grandin som också ägde Stenfasta fick Holm och hustrun flytta till Stenfasta 1825. Där stod nu Carl Holm som trädgårdsmästare vilket tog honom tillbaka till sitt ursprungliga yrke, han var nämligen trädgårdsmästare på Mälsåker innan han blev krögare i Kolsund, som ju låg under Mälsåker. Carl som var obotligt sjuk dog på Stenfasta den 5 januari 1827.

Detta påvisar Eric Grandins generositet och förståelse för människor med särskilda behov. Han var säkert en utmärkt fogde och chef på den verksamhet han ledde under sina ålägganden på både Herresta och Räfsnäs.

Efter 1825 finns det inget som tyder på att någon krog fanns på denna plats d v s "Brogatan". Dock framgår tydligt att sockenhantverkarna d v s skräddare, skomakare, garvare m fl hade sina verksamheter på "Brogatan" i anslutning till den gamla krogen. Förutom sockenskräddaren Johan Peter Wästerlind själv fanns hans hustru Catharina Jansdotter och sonen Johan August som gick i "schola" 1829 och skräddarlärningen Wallqvist. Sockenskräddaren Wästerlind kom med familj från Åkerby soldattorp no 984 året 1825 men flyttade till Strängnäs 1830. Till Åkerby kom de från Torlunda 1823.

Under perioden 1833 – 1837 var det sparsamt med boende i Stallarholmen. Där fanns bara enkan Eva Helena Wåhnberg, pigan Margareta Simonsdotter, pigan Eva Andersdotter och pigan Anna Maria Malmstedt.

Perioden 1838 – 1842 bodde fortfarande änkan Wåhnberg f 1791. Här fanns också drängen Jan Fredrik Levin f 1810 hustru Anna Carlsdotter f 1812 s Carl Fredric f 1839, son Johan August f 1841, drängen Carl Fredrik Sundström f 1822 o tjänsteflickan Johanna Andersdotter Fjäll f 1827.

Åren 1843 – 1857 fanns ingen egentlig verksamhet här, bara ett boende av pigor och drängar med familj som säkerligen ”jobbade” på Sundby.

Åren 1858 – 1875 fanns änkan Stina Caijsa Andersdotter f 1805 som flyttade till sockenstugan 1867, Änkan Charlotta Jansdotter f 1819, son Johan Eric Gustafsson f 1846 flyttade till Strängnäs 1863, dotter Augusta f 1854 (familjen kom från Granvik under Sundby 1858 och flyttade till Ytterselö 1870). Änkan Stina Andersdotter f 1798 flyttade till Mälby 1867.

In flyttade då inhysesmannen Gustaf Åkerholm f 1809 med hustru Maja Stina Jansdotter f 1809. De flyttade vidare till Vannesta 1867 och in flyttade då inhysesmannen Carl Eric Edlund f 1817 och hustru Lovisa Jansdotter f 1818.

Efter krogens sista år och fram till 1874 var backstugan, torpet eller den gamla krogen eller vad man kallar den, en plats för pigor, drängar och inhysesmän som skulle tas om hand av samhället. Färjkarlen bodde på selaösidan vid Färjnäs från mitten av 1600-talet då överfarten till Selaön flyttades från Kolsundet till Stallarholmen.

Stallarholmen växer till.

I slutet av 1800-talet då sergeanten Carl Ulric Strandberg på Östa och gästgivaren Carl Gustaf Grandin på Sundby började sälja av mark till näringsverksamheter började Stallarholmen att utvecklas.

I backstugan, som egentligen var den gamla krogen som fanns mellan 1740 – 1825, bodde som sagt inhysesmannen Carl Eric Edlund med hustrun Lovisa Jansdotter. År 1874 dog dock Edlund och änkan flyttade från backstugan och blev skriven på socknen och år 1876 flyttade hon till Mörkö utanför Södertälje. In i backstugan flyttade nu garvaren Per Otto Andersson med familj och startade garveriverksamhet.

Del av karta över Sundby från 1873

Samma år dvs 1874 startades också en mejeriverksamhet. På kartan från 1873 ovan ser man att mejeriet bestod av 2 st byggnader. I mejeriet huserade mejeristen Lidholm med sin personal. I det andra huset, sannolikt det mindre, bodde pigan Johanna Sofia Törnkrantz och fröken Ebba Emanuela Cederström som kom dit 1874.

Stallarholmen även på Selaön.

Det var egentligen på selaösidan som utvecklingen till ett modernt samhälle först började. Namnet Stallarholmen nämndes dock för första gången i Ytterselö perioden 1871 – 1875 då Färjnäs bytte namn till Stallarholmen no 1.

Isaac Alfred Kjellgren kom till Ytterselö 1863, då han var 27 år och bosatte sig i Färjnäs. Året 1868 köpte Kjellgren lägenheten Färjnäs av Carl Ulric Strandberg på Östa för 2000 kronor som då fick namnet Stallarholmen no 1. Året efter gifte han sig med Strandbergs dotter Erica Carolina. I Färjnäs utvecklade Kjellgren sin affärsverksamhet som kom att bli ett viktigt inslag i Stallarholmens fortsatta utveckling genom de initiativ som Kjellgren och hans förste man Sven Stockman kom att ta. Under 1900-talets första hälft grundades sedan ett flertal verksamheter på både Toresund- och Selaösidan.

Näringslivshändelser i Stallarholmen i kronologisk ordning:

1868 såldes Färjnäs av sergeanten Strandberg på Östa till blivande mågen (gifte sig med Strandbergs dotter Erica 1869) Isaac Alfred Kjellgren för 2000 riksdaler. Färjnäs var tidigare färjkarlens stuga innan en ny stuga, Färjstugan, byggdes närmare färjstället i mitten av 1750-talet. Färjnäs låg under Östa och hyrdes ut till olika hyresgäster t ex byggmästaren Slagbrand som bodde där innan Kjellgren som 27 åring flyttade in 1863. Kjellgren öppnade lanthandel med stort sortiment. Enligt ett samtida vittne fanns det till och med fiolsträngar i lager. Färjnäs bytte namn till Stallarholmen no 1 på 1870-talet.

Isaac Alfred Kjellgren 1836 – 1915.

Carthagenus

P.N.T. 1.2

Kapitelkontrakt.

Ung Carl Ulric Strandberg, född 1817
 Thälgenenome till Handlanden Thak-
 stensson. Beskrifven den 2 minn egendom
 Österåger kullagna lügenheten. Försvar
 såsom den men är indignat med
 återgång af klagan på Lydnesträskan
 att den gör hett från kärnet i Öster
 till en viss af oss nu berömt till
 den vid Lydnesträskan som den
 under nämnda fiskvatten, att
 tilltröde den som nästkommande
 konventet, med följande vilkor.

1° Kåpsumman samt historiens
till Tröätason 12000. Kron. betalas
vid tillträdet, i bond som dess för-
innan utlaggs för Kåpsumman vid
slutliquiden beräknas 6 procent
ränta till tillträdesdagen och till
det sammant från den dagen i bond
som inte då var utlagt till full
liquid. sken.

1869 Fick Stallarholmen poststation hos Kjellgren i Färjnäs. Tidigare hade all post till dessa trakter sänts till Mariefred för utdelning i bygden.

1874 grundades Tynnelsö Ångbåts AB av Kjellgren och Boström på Tynnelsö.

Filip August Boström (i riksdagen kallad Boström i Tynnelsö), född den 5 juni 1843 i Stockholm, död där den 7 november 1908. Han var landshövding i Södermanlands län 1894-1906.

Boström var son till häradshövdingen Eric Samuel Boström och dennes hustru Elisabet Gustava Fredenheim, bror till statsministern Erik Gustaf Boström och till filantropen Ebba Boström.

Boström blev underlöjtnant vid Livregementets husarkår 1867 och erhöll 1878 ryttmästares avsked. Han var en driftig jordbrukare och kommunalman, och var ledamot av första kammaren 1887-1908. Han tillhörde från början det protektionistiska majoritetspartiet men intog med tiden en mer moderat ståndpunkt. Han var ledamot av Statsutskottet 1888-94, ordförande i Bankoutskottet 1899-1901 och 1903-05.

Filip Boström var gift från 1875 med Pauline Sterky (1857-1883), dotter till generalkonsuln Carl Adolf Sterky, och från 1885 med Augusta Sofia (Sophie) Tersmeden (1848-1925), dotter till kammarherren Jacob Nils Tersmeden. I första äktenskapet föddes sönerna Erland Boström och Wollmar Boström.

Boströms yngre släkting Israel Holmgren mindes sin ingifte morbror Filip som "mycket stor och oerhört tjock" samt stammande, men ihågkom också med tacksamhet hur Boström bekostat hans medicinstudier sedan Holmgrens far gått bort.

1874 sålde Carl Gustaf Grandin på Sundby 2200 kvm mark på holmen för 350:- till garvaren Per Otto Andersson från Eskilstuna som startade garveri.

1875 lät Kjellgren och Boström bygga ett fartyg hos Motala verkstad som levererades 1877 och döptes till Tynnelsö. Den gick traden Strängnäs - Stallarholmen - Stockholm i 77 år. De konkurrerade ut Strängnäsbolaget. 1911 bytte fartyget namn till Björkfjärden

1875 avstyckades Stallarholmen no 1 omfattande 2 ha 33 ar 16 kvm dvs ca 23000 kvm från Sundby och såldes av Carl Gustaf Grandin till lantbrukaren Wilhelm Lidholm som kom från Lysekil och startade mejeri här.

1880 sålde Wilhelm Lidholm Stallarholmen no 1 till Stallarholmens Mejeri AB senare Mjölkcentralen som nu startade verksamhet här på Isaac Alfred Kjellgrens initiativ. Fastigheten omfattade 26 kvadratrev och 45 kvadratstänger dvs ca 23 000 kvadratmeter alltså samma areal som han köpt av C G Grandin 5 år tidigare. Priset var 11035:- kronor och 36 öre. Den gamla mejeristen Lindholm flyttade till Ronneby 1881. Nya lokaler byggdes vid den norra stranden och idag ligger fiskeriet HB Sjöbris i dessa lokaler.

1881 grundade C G Grandin Sundby tegelbruk. Ungefär samtidigt grundades Valla, Östa, Tuna och Näsby tegelbruk återuppfördes. Östa och Tuna lades dock ner redan i slutet av 1880-talet. Tegelbruken kom ju att få stor betydelse för Stallarholmens utveckling.

1884 såldes den södra delen, ca 15000 kvadratmeter, av lägenheten Stallarholmen no 1 dvs mejerifastigheten, av Stallarholmens Mejeribolag till grosshandlaren Isaac Alfred Kjellgren. Priset var 8000:- Lägenheten kallades nu Strandvik no 1. Handlaren Kjellgren som var särdeles driftig startade ett bygge här som under perioden 1886 – 1890 i husförhållanden kallades "Kjellgrens byggnad". Här bodde då bl a sömmerskan Matilda Carlsdotter född 1855 i Västerås (Ängsö) och målaren Ludvig Wilhelm Book född i Stockholm 1847.

1889 och framåt. Kjellgren på Färjnäs byggde till sitt hus på längden, tvären och höjden vartefter affärsverksamheten utvecklades. Postverksamheten utvecklades också. Kjellgren blev nu spannmålshandlare, vilket låg i tiden, och byggde 2 spannmålsmagasin vid stranden.

1890 kom telefonen till Stallarholmen och stationen fanns i Färjkarlens stuga. Färjkarlen som vid denna tid hette Johan Andersson var svärfar till baptistpredikanten, muraren och byggmästaren Samuel Dahlberg, som år 1904 byggde ny stuga åt färjkarlen. Samuel Dahlberg var gift med "sundkar'ns" dotter Anna och bodde i Giresta. Det hus som stått där tills nu köptes av f d soldaten Berg, revs och flyttades till Östaborg där Berg bodde till sin död 1926.

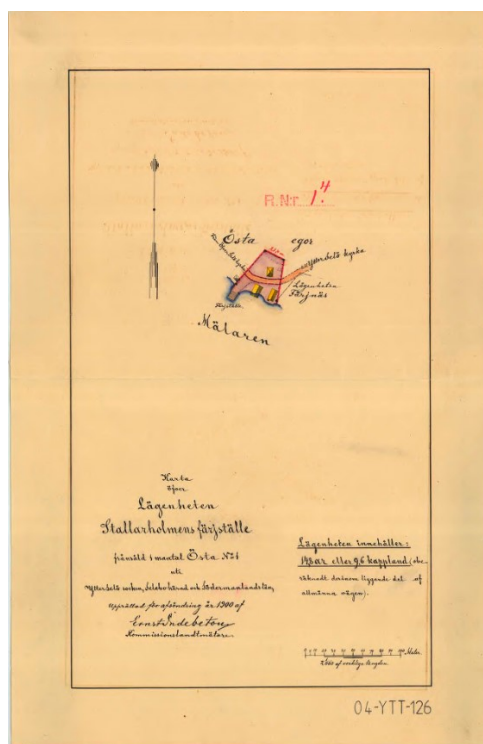
1891 flyttade garvaren Per Otto Andersson med familj till Stockholm och Erik Valfrid Kihlbom (född 1857 i Mariefred) tog över verksamheten. Men fastigheten såldes till Isaac Alfred Kjellgren. Garvaren Kihlbom dog 1909 och efter honom kom garvaren Frans Gustaf Collin.

1894 Kjellgren anställer Sven Stockman i sin handelsrörelse. Stockman är född i Ödskölds socken i Dalsland 1865 men kom till Stallarholmen från Mariefred.

1896 sålde Strandberg lägenheten Östavik till handlanden Carl August Andersson född 1854 i Gesta mellangård i Toresund där föräldrarna var brukare (arrendatorer). Andersson var under perioden 1882 – 1884 dräng hos Kjellgren på Färjnäs. Hans styvfar August Jansson och modern Anna Sofia Olsdotter ägde Stora Wreta no 2 varifrån Carl August flyttade till Strömsborg 1885 och började där att bedriva handelsverksamhet. År 1887 flyttade han till Östavik där han fortsatte sin handelsverksamhet (bryggeri och bageri) och förvärvade fastigheten 9 år senare. Bland de anställda fanns bryggaren Joahn Erik Hellström som kom från Strängnäs 1897 och flyttade tillbaka till Strängnäs 1899.

Ju handf. Aug. Andersson i Östavik
förvärfva vi Carl Olof Strandberg och Lovisa
Strandberg hämed från väst egande hemman
te fjerdedels ($\frac{1}{4}$) mantel Östa nr 1 i Öst- och
söder af Selebo härad och Södermanlands län
en jordområde beläget intill sjöängen mellan
hemmanen Östa och Wreta och norr om den från
Wreta till Skarvholmens ledande landvägen
semt innehållande enligt af vice kommissions-
landmätaren H. Skjölberg uppmätt hanta 233 a =
15.1 häckpland och en förrenskommen köpstäng
af kronor Öst lusen tvåhundra femtio (1850) som
skall af köparen vid denna handlings under-
skrifvande kontant betalas.

1900 såldes Färjstället till Selebo Härads väggkassa. Säljare var Strandberg och Kjellgren.

1901 sålde Carl August Andersson bryggeriet och bageriet på Östavik till bryggaren Hollander. Hollander samarbetade med Södertälje Bryggeri AB som nu hyrde in sig i Östavik. Bageriverksamheten sköttes av Karl Gustaf Andersson som kom från Mariefred 1901. Carl August Andersson flyttade till Grönvik (Brogatan 22) på Vannesta i Toresund.

1902 sålde Hollander bryggeriet på Östavik till f d gårdfarihandlaren på Valla mellangård Carl Vilhelm Wallin.

1903 byggde Kjellgren ny affärsbutik – blivande den gamla ICA butiken - något närmare färjeläget. Där fanns då även poststationen. Den första poststationsföreståndaren hette Gustaf Emil Andersson och kom från Nyköping 1889 (dog 1911). Efter Andersson blev Johan August Tingvall poststationsföreståndare. Han flyttade till Dunker 1913 och efter honom kom Jenny Emilia Österberg från Nyed i Värmland.

1903 kom Carl August Andersson tillbaka från Grönvik i Toresund och blev nu bryggmästare på bryggeriet i Östavik.

1903 byggde Kjellgren som nu är 67 år gammal ett hus på sin fastighet Strandvik på Toresundsidan och hyrde ut till August Ahlgren som bodde där något år.

1904 byggde byggmästaren Samuel Dahlberg ny stuga till färjkarlen vid färjstället. Det hus som legat där tidigare och byggdes på 1750-talet köptes av f d soldaten C E Berg (som kom från soldattorpet Berg till "Färjstugan") och flyttades till Östaborg 1905 där han bodde till sin död 1925. Hans änka fick enligt en kungörelse 1926 rätt till fortsatt boende i huset på Östaborg.

Härmed intygas, att de hus som finnes vid lägenheten
Östaborg i Ytterselö socken uppfördes 1905 av f. d. soldaten
C. E. Berg på $\frac{1}{4}$ mantal Osta i Ytterselö socken, med upplåtelse rätt
för makarna Berg på deras återstående livstid. Sedan ett år är
Berg död, men hkan beböe platsen fortfarande. Bostaden har förut
 varit uppförd vid Stallarholmens färjplats, till bostad åt färj-
karlen, men inköptes sedan av C. E. Berg och uppfördes vid Östaborg.

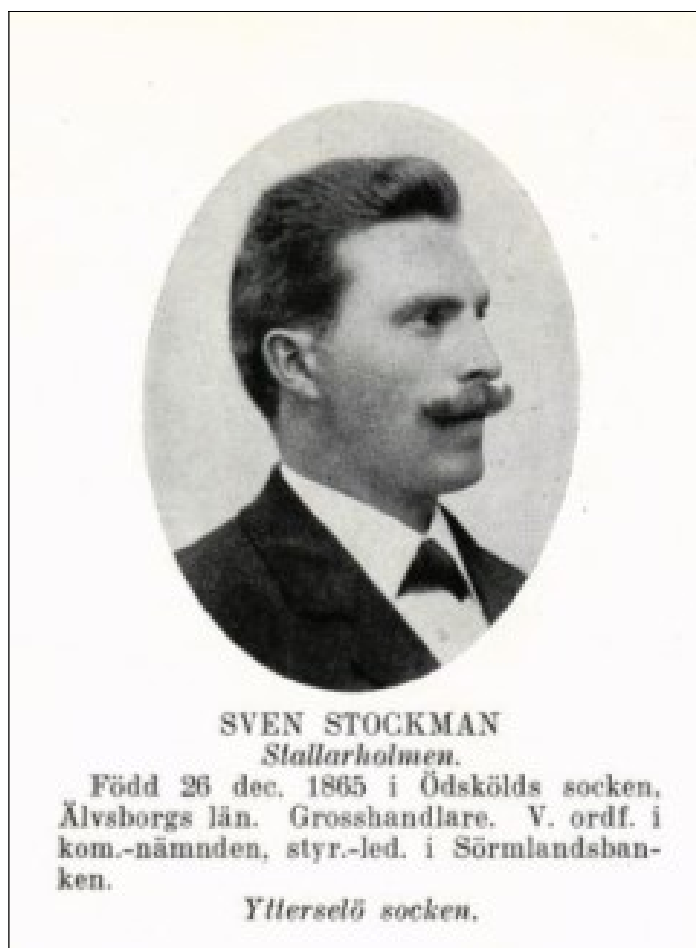
Stallarholmen den 29 juni 1926.

Johan Andersson
f. d. Färjkarl

Hugo Holmberg
lämbar.

1904 dog Carl Gustaf Grandin på Sundby gästgivargård och döttrarna Alma Vilhelmina och Anna Carolina ärvde gården. Alma var gift med mejeristen Karl Peter Lundvall och de drev gästgiveriet vidare.

1905 överlät Kjellgren sin lanthandelsrörelse på Selaösidan till Sven Magnus Stockman. Stockman var född 1865 i Ödsköld socken i Dalsland och kom till Stallarholmen från Mariefred år 1894 och blev snabbt Kjellgrens försteman i handelsverksamheten.

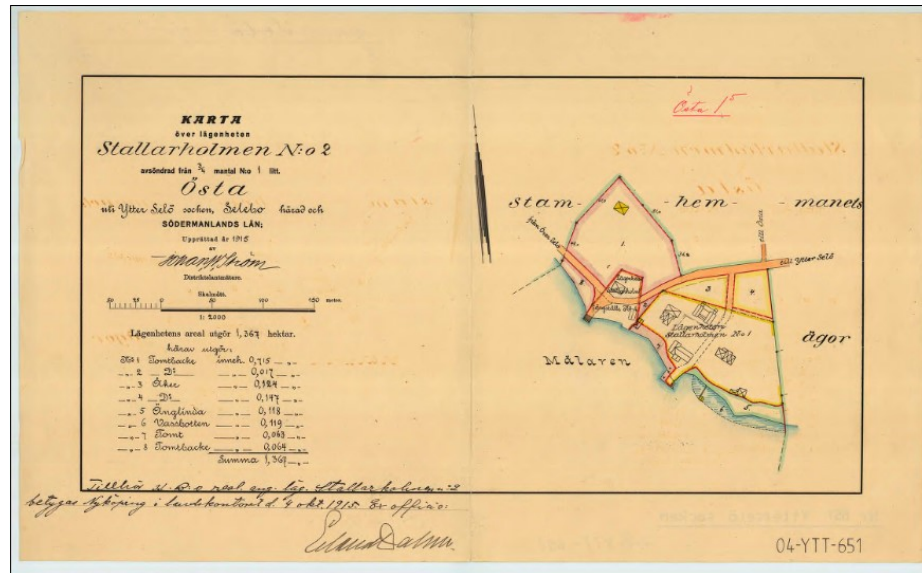

1913 dog Carl Olof Strandberg på Östa och sonen Karl Johan Olof blev ny ägare av Östa. Detta år dog också handlaren Carl Vilhelm Wallin på Östavik och hans arvingar d v s hustrun Amalia Pettersdotter Wallin och barnen Ester Teresia och Karl Einar drev handelsverksamheten på Östavik vidare.

1914 byggde Sven Stockman om det nedre spannmålsmagasinet, som Kjellgren byggt, till valskvarn och startade därmed en kvarnverksamhet. Hans största insats för samhället blev när han startade denna kvarnrörelse.

Kvarnen övertogs så småningom av Karl Ståhl (född i Gryt socken 1903) som också köpte slakterifastigheten Augustendal och byggde sig ett bostadshus där. Sven Stockman dog i Stallarholmen den 21 juni 1942, 77 år gammal. Kvarnen brann ned 1967. Karl Ståhl dog på Augustendal d v s Överselövägen 4 den 9 januari 1984.

1915 sålde Karl Johan Olof Strandberg på Östa 1,367 hektar till Sven Stockman. Priset var 1400 kronor. Lägenheten fick beteckningen Stallarholmen no 2. Där byggdes nya lokaler för post- och telefonstation samt bankkontor.

Handwritten: *Handwritten*

Hopebreu

Från mitt sjunde & mentel Qvarta No: 1, uti
Öfver Sjö- becken, Sjöbo härad och Söderman-
lands län, uppläses och förvisas jag härmed
på svärde till till Landhövdingen Isen Stok-
man Lagenheten Stallenholmen No 2, om-
stående i åren 1867 bekräftar, samt i
full överensstämmelse med nu så distribuo-
lantvärdaren Johan W. Ström upprädd karte
utvisar. Till Lagenheten för den åtman-
manet tillkommande skattebete med fiske
och vatten utanför Lagenheten i Sjö-
skälaren.

Den den öfverenskomna köpesumman
fjortiohundra (1400) kronor är betald,
vänder den nämnd kvitterad samt
lägenheten med allt hvad därtill hörer
och lägenhet tillkommas kan överlåta
på Köparen.

Östa, Hallarholmen den 17 sept. 1915

Olof Grandberg

Bewittas:

Johan W. Lönne
adv. Eskilstuna

Gust. Lundell
Helsingfors

Didimereas
John W. Gröm

1915 kom Josef Cornelius Holm från Helsingborg för att ta över garveriet på Toresundsidan och starta remfabrik – AB Remmar. Förutom garvning och remtillverkning bedrevs även sadelmakeri. År 1917 byggde Holm även Rosa villan på Brogatan 27. Arkitekten Ture Sellman vars far var präst i Toresund ritade villan.

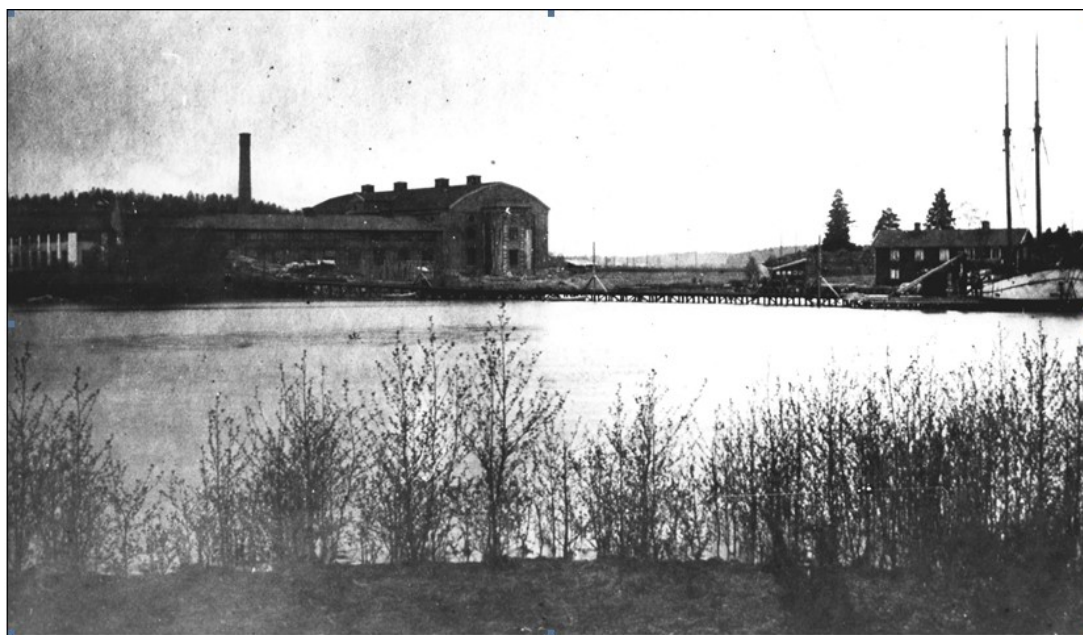
1915 sålde Fredrik Fredlund som ägde Vannesta no 1 fastigheten Alviken till byggmästaren Samuel Dahlberg. Lägenheten omfattade 59,05 ar och priset var 610 kronor. Det var början på en omfattande avstyckning i ett flertal tomter på de 3 gårdarna i Vannesta.

1915 grundades Husby tegelbruk av Åke Sjögren ägare till Mälsåker. Husby lades ner 1978 som det sista av alla sörmländska tegelbruk.

1916 sålde Stallarholmens Mejeri AB av ytterligare mark, närmare bestämt 3959 kvadratmeter för 3950:- till Isaac Alfred Kjellgrens änka fru Erica Kjellgren. Fastighetens nya benämning blev Strandvik no 2.

1916 bildades Sundby Tegelbruks AB och Johan Hjerts sterbhus tog in nya delägare i verksamheten. Johan Hjert kom till Sundby tegelbruk 1890 och dog där 1895.

1917 byggdes en industribyggnad på lägenheten Alviken och där etablerades AB Remmar. Denna föregångare till Gula Industrihuset ritades av Ture Sellman som också ritade Rosa villan som uppfördes som disponentbostad 1917 till Josef Cornelius Holm.

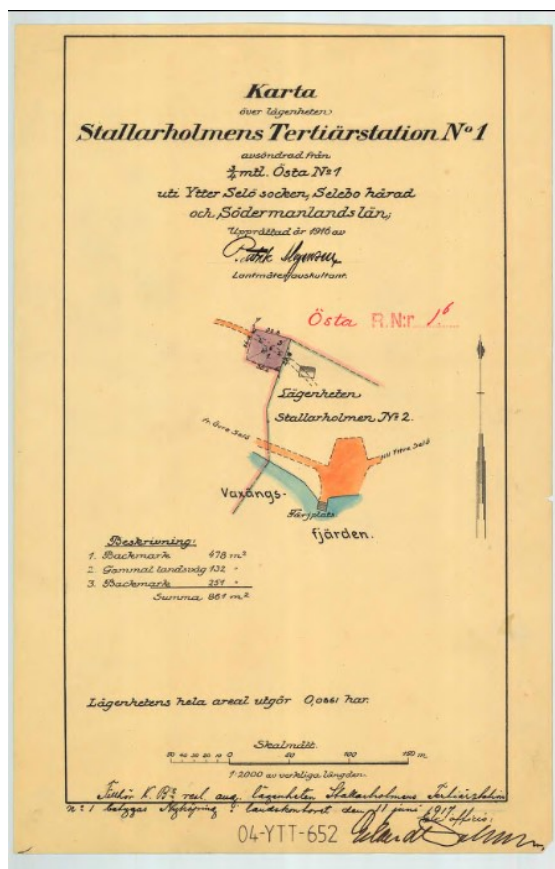

För att kunna bygga en fabrik och 10-rums disponentvilla (Rosa villan) behövdes förstås mark för både industribyggnaden och bostäder till de anställda remfabriksarbetarna så Holm köpte resten av Vannesta nergårds ca 30 tunnland (15 hektar), det blivande garvaregården. Säljare var Fredrik Fredlund.

1917 etablerades den första banken, Sörmlands Enskilda Bank, i Stallarholmen på Sven Stockmans initiativ. Bankkamrer blev f d poststationsföreståndarinnan Jenny Emilia Österberg

1916 – 1921 någon gång under denna period öppnades ett café som förestods av fru Mårtensson som bodde i Solhem i Tuna och var gift med skomakaren Julius Magni Mårtensson.

1917 sålde Olof Strandberg 0,0861 hektar till Vattenfallsstyrelsen för byggandet av en transformatorstation med beteckningen Stallarholmens tertiärstation No 1. Nu kom elen till bygden.

1918 flyttade Karl Johan Strandberg, som ärvt gården efter sin fader Olof som dog 1911, till Trosa. Ny ägare av Östa blev Nils Petter Wikström som kom från Uppsala 1918.

1918 flyttade Fru Erica Kjellgren till Strandvik no 3 i Toresund. I församlingsboken står att hon är "kapitalist"

1918 avstyckades fastigheten Lundaborg, som ligger granne med Gripén, från Sundby med 16440 kvadratmeter och dit flyttade gästgivarinnan på Sundby Alma Vilhelmina Grandin och hennes man Karl Peter Lundvall.

1919 dog Carl Vilhelm Wallins hustru Amalia Pettersdotter Wallin och barnen Ester Teresia och Karl Einar drev handelsverksamheten på Östavik vidare.

1919 köpte familjerna Lindahl och Thornstedt familjen Hjerts aktier i Sundby Tegelbruks AB

1920 köpte Sundby tegelbruks AB Sundby gästgivargård för att få full tillgång till bl a lertäkterna. Gården arrenderades ut till Anton August Lewi Andersson som kom från Veckholm 1920.

1920 lades Sundby gästgiveri, som funnits sedan mitten av 1700-talet, ned.

1920 sålde Nils Peter Wikström på Östa 12,05 hektar för 7500:- till trävaruhandlaren C F Carlsson i Enköping. Beteckning på fastigheten blev Stallarholmen No 3.

14. 11

10skrift: 11

"Köpekontrakt.

Undertecknad upplåter och försäljer härmed till Trävaruhandlaren, C. F. Carlsson, Enköping, en från egendomen Östa No 1 om $\frac{3}{4}$ mantal i Yttersele socken av Lödermanlands län avsködad lägenhet, Stallarholmen No 3 enl. karta, upprättad år 1919 av Distriktslantmätaren Johan W. Ström, emot en överenskommen köpesumma av sjutusenfemhundra /7500/ kronor.

I köpet ingår strand- och vattenrätt.

Lägenheten skall av säljaren lämnas gravationsfri. De på området uppdagna och planerade kraftledningarna skola av köparen respekteras.

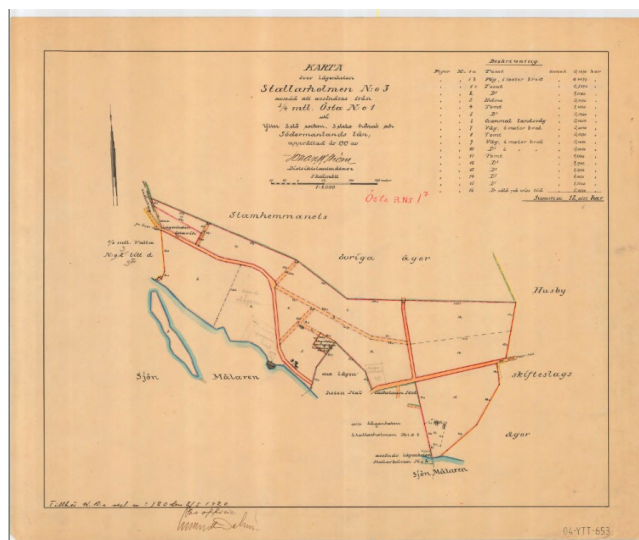
Köpesumman utlägges den 1 juni 1920, då kvitterat köpebrev samtidigt utfärdas.

Härav äro tvänne exemplar upprättade och värlade.

Östa, Stallarholmen den 15 april 1920
Nils Wikström
säljare.

Ovanstående kontrakt godkännes.
C. F. Carlsson
köpare.

På en gång närvarande vittnen:
J. G. Gustafsson U. Gustafsson
Stallarholmen.

1920 avstyckade och sålde trävaruhandlaren C F Carlsson lägenheten Augustendal från Stallarholmen no 3 på Selaön till slaktaren Joel Sundkvist som startade charkuteriverksamhet där. Även brodern Oskar deltog i verksamheten. Fastigheten var 1220 kvm och priset var 1250:-. Sundkvist startade slakteri eller snarare sålde sina charkuteriprodukter här. Själva slakteriet fanns i Granskogshage (Granskog) i Toresund. Granskog var från början ett torp under Räfsnäs. Fadern, torparen Erik Valfrid Sundkvist och några av barnen flyttade dit från Gesta hage 1898 varefter en slakteriverksamhet drevs i Granskogs hage.

Karta
över lägenheten
Sågen
avsedd att avskäras från
avsöndrade lägenheten.
Stallarholmen n:3
uti Ytter-Selö socken, Selebo h:^a
av Södermanl. län,
upprättad år 1920 av
Bill Strömér
lantmätare.

Östa R.N:r 19

Stam-
Sjön
Mälaren
Lägenhetens
äggar
Magasin
Stallarholmen.
Nr 2.

Skattemål 1/2 av den verkliga längden.

Tillhör sk.B: s rest. n: 15 d. 18/1 1921. Ex officio:
04-YTT-655 Internat. Archiv

1921 sålde C F Carlsson lägenheten Magasintomten från Stallarholmen no 3 på Selaösidan till Sörmländska lantmännens centralförening. Fastigheten omfattade 0,269 hektar och priset var 4890:-

1922 gick AB Remmar och garveriet i konkurs och Josef Cornelius Holm flyttade till Ronneby. Bergholm på Kwicksta gård som stod som borgensman för Holms åtaganden gentemot kreditgivarna fick av nöden sälja Kwicksta för att kunna fullgöra sitt borgensåtagande. Ny ägare till Kwicksta blev den tidigare politikern och nobelpristagaren Alva Myrdals föräldrar, familjen Reimer. Det var många som förlorade pengar på konkursen...

"Uti AB Remmars likvidation i Stallarholmen vid Åkers och Selebo tingslag Häradsrätt anhängiga konkurs har efter utgångarna av den bevakning av fordringar utsatt tid, har fordringar anmälts från Anton Kihlbom, E.S. Johansson, Eric Lindgren, Filip Magnusson, E.H. Lundin, C.H. Svanlind, E.H. Lindblad, Arvid Lundin, Emil Eriksson, Hjalmar Ågren, C.Järnström och S.C Sörenssen samtliga i Stallarholmen..." Artikel i Strängnäs Tidning 1922-10-21

1923 sålde slaktaren Oskar Sundkvist (bror till Joel Sundkvist) Augustendal till Sven Stockman som nu också ägde flera av verksamheterna på Östavik. Charkuteriet fanns dock kvar efter försäljningen av fastigheten.

1923 flyttade mejeriet på Toresundsidas till det konkursade garveriets lokaler vid nuvarande Gripen.

1924 avsöndrades Strandvik på Toresundsidas ytterligare och den nya fastigheten kom att benämnas Strandvik no 3. Fastigheten köptes av nyblivne bussägaren Karl Hilmer Enock Zetterblom flyttade dit 1925 och tillsammans med brodern Nils startade åkeriverksamhet - Zetterbloms Buss. Hilmer Zetterblom var tidigare lagerbokhållare på AB Remmar.

1925 sålde Nils P Wikström på Östa gården till Johan Bernhard Larsson som kom från Västerås. Wikström själv flyttade till Östersund.

1925 sålde syskonen Wallin Östavik till grosshandlaren Sven Stockman. Den inhyrde bagaren Karl Gustaf Andersson byggde nytt 1926 – Gustavsvik (Överselövägen 12) - och bakade vidare. Ester Teresia Wallin gifte sig detta år med tegelbruksarbetaren Gustaf Emil Karlsson och flyttade till Lerbäck i Örebro län.

1925 flyttade bankkamreraren Jenny Emilia Österberg till Karlstad. Ny bankchef blev fröken Astrid Valborg Maria Hammarsköld som kom från Överjärna 1925 men flyttade till Trosa 1928 och blev ersatt av Ingeborg Matilda Karlsson som kom från Trosa samma år. Hon flyttade till Oxelösund 1930.

1927 såldes sågverket vid Östa till Arvid Leonard Karlsson

1928 byggdes den första bron.

1928 såldes AB Remmares övergivna lokaler och mark till ingenjören Georg Viktor Wrange för 200 000 kronor. Fabriksbyggnaden började åter användas till garveriverksamhet. Wrange hade uppfunnit en metod att bereda skinn som gjorde det möjligt att behandla 100 oxhudar åt gången och tack vare ett vacuumaggregat var lädret nästan dubbelt så slitstarkt som vid manuell behandling samt gjorde behandlingstiden kortare. Bortsett från fabriken fackmän kom personalstyrkan från Stallarholmen och enligt Wrange skulle den nya fabriken bli den modernaste i landet.

I köpet ingick också Vannesta nergård och Garvaregården, men han bodde aldrig i Vannesta nergård. Wrange var född i Sala 1890 och dog i Danderyd 1956.

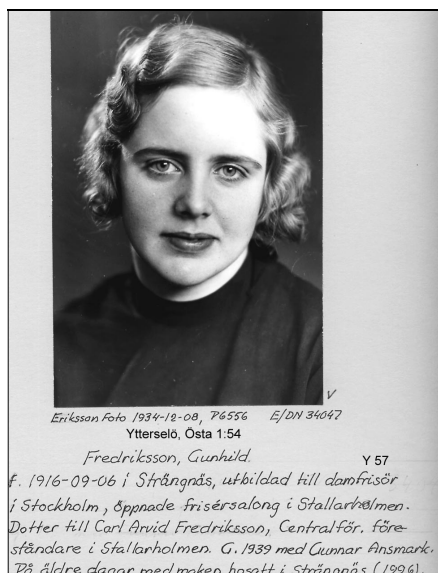
1928 öppnade Zetterbloms lanthandel på Strandvik på Toresundsidan. Det gamla mejeriet byggdes till med ett garage för Zetterbloms buss. Karl Hilmer Enoch Zetterblom var som sagt lagerbokhållare på Remfabriken innan den gick i konkurs 1922. Zetterblom kom till Strandvik 1925.

1929 etablerades **Elektriska bageriet** på fastigheten Augustendal. Försäljningen av charkuterivaror fanns också kvar i den byggnad som senare blev Gunnars Finbageri.

1930 dog änkan och enligt församlingsboken "kapitalisten" Erica Kjellgren född Strandberg och i huset öppnades en konsumbutik med Valter Svanström som den första föreståndaren.

1930-tal Gunhild Fredriksson f 1916 och utbildad frisör i Stockholm öppnade frisersalong i Stallarholmen på Selaön. Hon var dotter till Centralföreningens föreståndare från 1919, Carl Arvid Fredriksson.

1930-tal fanns Östa trädgård och värdshus. Det var en handelsträdgård med växthus och drivbänkar som fanns på Östa. Den exploaterades på 1960/ 70 talet och blev till ett 15-tal fastigheter.

1931 byggde baptisterna i Stallarholmen Salemskyrkan ovanför Lindblads smedja på Selaön. Kyrkan brann ner på 1980-talet och istället byggdes där radhus.

Baptismen är en protestantisk kristen riktning som har den lokala församlingen som en gemenskap av troende som centrum. Man döper endast de som tagit ställning i trosfrågan och gör ett medvetet val enligt Bibeln och kristen tro, detta benämns troendedop eller omvändelsedop. Genom dopet ges medlemskap i församlingen. Baptister har en kongregationalistisk organisation och rörelsen består av fria församlingar i samarbete och ömsesidigt beroende.

Bostället Klippan på Giresta var från början baptisternas "klippa". Klippan dyker för första gången upp i husförhörlängderna för perioden 1886 – 1890 och låg då enligt husförhörlängden på Erik Erssons del av Giresta norrgård.

Den första predikanten i Giresta och därmed Stallarholmen var Carl Johan Lundgren som kom från Stockholm 1879 och bosatte sig i Klippan. Han gifte sig med statdrängen i Mälby Johan Erik Janssons dotter Hilda Carolina Jansson och fick en dotter som inte döptes men som fick namnet Hulda Maria. Dottern föddes 1884 vilket var samma år som Carl Johan och Hilda gifte sig. 1886 flyttade familjen till Strängnäs.

Den andre predikanten, men endast under ca 1 år, blev f d snickaregesällen Gustaf Christiansson Lagerstedt som kom från Stockholm i oktober 1886 men flyttade till Sundsvall i september 1887.

Den tredje predikanten var muraren Samuel Dahlberg och hustrun Kerstin Hansson. De kom från Klara i Stockholm till Klippan i Giresta 1893. De hade 5 barn som enligt husförhörlängden var odöpta. Att samtliga barn till baptister är odöpta förklaras av Baptismen.

Baptismens historia i Sverige börjar i september 1848 då den första baptistförsamlingen bildades i Borekullastugan i Landa socken, nära Frillesås vid Hallandskusten, under ledning av den nydöpte Fredrik Olaus Nilsson. F.O. Nilsson hade döpts av den tyske baptistpastorn Johann Gerhard Oncken i floden Elbe. Sjökapten Gustaf Wilhelm Schröder hade redan tidigare döpts i USA och spelade även han en central roll inom den tidiga svenska baptismen.

Under sin första tid utsattes baptisterna för svår förföljelse från de svenska myndigheterna. Att samlas till egna gudstjänster var förbjudet enligt konventikelplakatet och att leda sådana var straffbart. Rörelsens ledare blev bötfällda och fängslade och F.O. Nilsson själv blev slutligen 1850 landsförvisad. Baptister förvägrades att gifta sig och deras barn betraktades som oäkta. När föräldrarna vägrade att låta döpa sina nyfödda barn med hänvisning till att de skulle få välja själva senare i livet, genomförde myndigheterna i flera fall tvångsdop.

På Klippan i Giresta bodde under kortare eller längre tid flera personer som var predikanter och tillhörde Baptistkyrkan. De kom från när och fjärran och hade alla odöpta barn vilket antecknades noggrant i husförhörlängder och församlingsböcker.

När man studerar husförhörlängder och församlingslängder för traktens gårdar finner man en mängd anteckningar om odöpta barn, d v s barn till baptister. Naturligtvis behövdes en samlingspunkt av mer lämplig karaktär än Klippan på Giresta och 1931 byggdes således Salemskyrkan som många fortfarande kommer ihåg bl a genom den söndagsskola som bedrevs där.

Predikanten, muraren och byggmästaren Samuel Dahlberg blev så småningom en välkänd person i trakten. Huruvida det var han som byggde Salemskyrkan 1931 är obekant men troligt.

Samuel Dahlberg var född i Rättvik den 1 januari 1865 och dog i Klippan i Giresta Stallarholmen den 30 juli 1954.

1933 övertogs Läderfabrikens verksamhet i industrihuset av Magnus Adlers Kartongfabrik AB. Disponent och chef för verksamheten blev Gunnar Wahlgren som flyttade hit från Stockholm. Under ett par år var företaget Sveriges största inom sin bransch.

”...Enligt vad Strengnäs Tidning erfar har i dagarna egendomen Vannesta med nämnda fabriksföretaget av Svenska Handelsbanken sålts till Adlers Kartong AB i Stockholm...”

Strengnäs tidning 1/5 1933

Gunnar Wahlgren berättade för Strengnäs Tidning att man på grund av upptäckten av fler användningsområden för kartonger visste att företaget inte påverkades mycket av den rådande ekonomiska krisen. Circa 60 personer från Stallarholmen anställdes. Inflytningen av kartongverksamheten verkade alltså vara lovande för orten då den var utsatt för en större arbetslöshet.

En kort tid därefter rapporterades om **”Oro i luften”**. I Strengnäs tidning 8/11 1933 står:

”Man säger upp sig och hotar ersättarna. Oro i luften vid kartongfabriken i Stallarholmen. Stadspolis utkallad för att skydda ”de arbetsvilliga” ”.

T Toresund, Vannesta 1:32 år 1948. Carl Victor Gunnar Wahlgren f. 1902-05-19 i Folkkärna d 1950 i Toresund. Kom 1932 till S-holmen som disponent.

1935 brann industrihuset ner. En ny industribyggnad - Gula industrihuset - byggdes på fastigheten och omfattade ca 5000 kvm. Efter branden lade Magnus Adlers Kartongfabrik ner men den tidigare chefen Gunnar Wahlgren bildade snart sitt eget företag, Stallarholmens Industri AB (SIA) som bland annat tillverkade järnsängar d v s i folkmun sängfabriken.

I huset grundades också AB Svensk Fjäder och Dun som tillverkade och renoverade sängkläder. Ägare var familjen Seidel som kom till trakten 1938. Ett 40-tal personer var sysselsatta men verksamheten upphörde 1966 och fastigheten förvärvades av Fredriksson & Ribbring AB som 1967 kom från Stockholm och Kisa för att tillverka tält, presenningar och kapell för båtar och bilar.

FREDRIKSSON & RIBBRING AB

Pnr 150 32

Stallarholmen, Industrihuset, Tel

0152-403 70. Bankgiro 17-1725.

Postgiro 2975

Verksamhet: Tillverkar plasthallar
presenningar o TIR-kapell

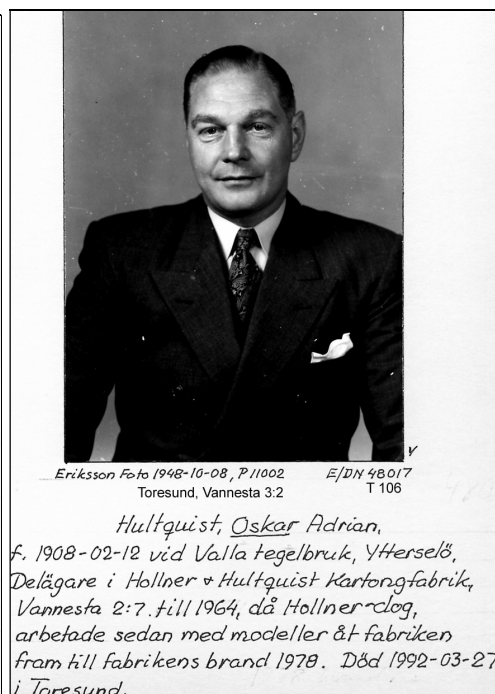
Verkst dir: Karl Lennart Ribbring

Etableringsår: 1932.

Samma år dvs 1967 flyttade också Heger Plastics AB hit från Mariefred. Företaget som ägdes av Norsk Hydo A/S tillverkade sjukvårdsartiklar och sterilplast men också grammofonskivor för Bert Karlssons företag Mariann Records som också fanns i huset ovanför nuvarande Printz Bageri.

Det sista företaget i Gula industrihuset innan det fick nya ägare 2008 var Cromtryck Elektronik AB som etablerades i huset 1982. Huset hade nu stått relativt tomt sedan 1978. Cromtryck köpte verksamheten och fastigheten av Elmakrets Nykvarn AB som kom till huset 1981. De tillverkade mönstringskort till elektroniska produkter och fungerade som en underleverantör till flera större och mindre elektronikföretag. År 2001 gick Cromtryck tyvärr i konkurs och verksamheten upphörde. De nya ägarna, traktens söner Magnus Eriksson, Carl Magnus Svensson och Erik Wallin stöpte om det hela och i huset finns nu en mer småskalig verksamhet.

1935 grundades pussel och kartongfabriken dvs AB Hollner & Hultquist. Den gamla kartongfabriken stängde således inte ner helt. Två av de anställda, herrarna Hollner & Hultqvist, startade en ny tillverkning fast i betydligt mindre skala. De köpte in maskiner som klarat sig i branden och lagade dem. AB Hollner & Hultqvist gjorde huvudsakligen bakelsekartonger och fabrikationen var inrymd i en nybygd verkstad låg på den gamla konsumparkeeringen. Man tillverkade som sagt kartonger men till verksamheten fanns också ett tryckeri. I Stallarholmen fanns tidigare ett tryckeri - Gunnar Wallens AB - som förvärvades och införlivades i AB Hollner & Hultqvist 1969. Tryckeriet sysselsatte ett 40-tal personer mest kvinnor.

William Hollner kom till Stallarholmen från Stockholm 1929 och bodde på Garvaregården d v s gården mitt emot det gamla industrihuset på Vannesta fram till 1938 då han flyttade till Viken på Vannesta (Brogatan 13) och Oskar Hultqvist var född på Valla Tegelbruk i Ytterselö och flyttade till Sjöstugan (Pionjärvägen 2) på Vannesta 1924 och därefter till Granhem (Parkgatan 9) på Vannesta 1938. Liksom Hollner jobbade han på Läderfabriken och Adlers Kartongfabrik AB innan de slog ihop sina påsar.

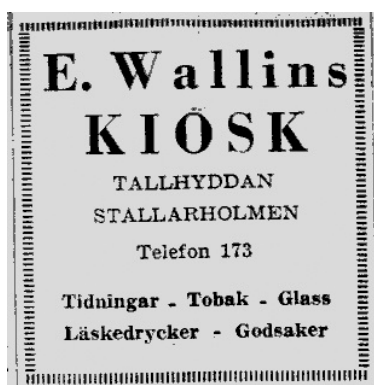
År 1978 brann kartongfabriken och verksamheten upphörde.

1938 kom efter bagaren på Gustavsvik, Karl Gustaf Anderssons död 1937, köpmannen Bertil Ludvig Törner från Strängnäs. Han var gift med bagare Anderssons dotter Sigrid. Namnet ändrades till Törners bageri och affär.

1938 byggde Lantmännen ett planmagasin som 1949 kompletterades med silotornet.

1942 dog grosshandlaren Sven Stockman, 77 år gammal. Kvarnen övertogs av Karl (Filip) Ståhl. Karl Ståhl var mjölnare till professionen och hade tidigare drivit Räfsnäs kvarn. I kvarnrörelsen fanns även slakterifastigheten Augustendal och där byggde sig Ståhl ett bostadshus. På Augustendal etablerades också Gunnars finbageri på 1950-talet. Kvarnen brann ned 1967. Gunnars finbageri lades ned 1980. Butiksverksamheten övertogs efter Sven Stockmans död 1942 av Ivar och Stina Johansson och här etablerades en ICA butik.

1940-talet. Einar Wallin bodde fortfarande kvar på Östavik till mitten av 1940-talet då han flyttade till Tallhyddan (Överselövägen 10) där han startade kioskverksamhet.

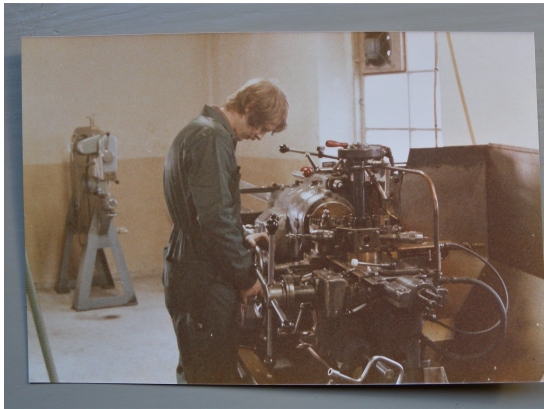
Under **1950-talet** uppfördes ett lagerhus för den potatis som odlades på bl a Lilla Lundby. På potatislagret var ca 20 personer sysselsatta med att skala potatis som såldes till olika näringsställen, regementen och skolor i Mälardalen och Stockholm. I slutet av 1960 talet köptes anläggningen av Lantmännen och verksamhet flyttades till annan ort i landet.

1961 byggdes en ny bro

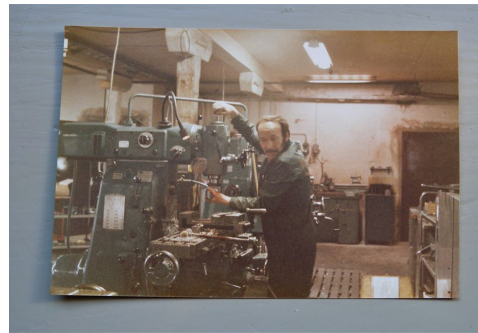
1963 kom Råströms Mekaniska Verkstad från Mariefred till ladugården i Håsta. Man tillverkade butiksinredningar med KF som huvudkund. Senare köptes en nedlagd bilverkstad bakom Garvaregården som sedan snabbt växte till att bli AB Bröderna Runeborg. KF började på 1960-talet att bygga sina stora köpcentra bl a OBS-varuhusen och Domus. Från början gjordes inredningarna mest i stål men senare övergick materialet till aluminiumprofiler. Under delar av 1960/70-talet var AB Bröderna Runeborg en av Stallarholmens största arbetsgivare med 30-40 anställda.

1967 startade Gesta Snickerifabrik som tillverkade vävstolar. Företaget etablerades av John Algot Blomberg.

1970 startade Lars Råström ny verksamhet inrymd i ladugården i Gesta. Den nu bortgägne Stallarholmssonen Åke Larsson var verkstadschef där. I mitten av 1970-talet övertogs firman av en bekant till Åke Larsson, Nils G Hansson som ändrade namn till AB Nils G Hansson.

Christer Eriksson vid revolversvarven på AB Nils G Hansson.

Bengt Sörberg

Nils G Hansson, Åke Larsson, NN, Alice Larsson.

Eino ?, Christer Eriksson, Bengt Sörberg, Rolf Lindell, Leif Edlund, Alf Eriksson, Håkan Enlund.

1975 startade Lars Råström Östa Mekaniska, en liten verkstad där han tillverkade mässingsljusstakar. Verkstaden var inhytt i Roffes Bilverkstad på Yttereselövägen.

Butiker, bagerier och värdshus.

Under 1900-talets första hälft fanns också ett antal butiker av olika slag i Stallarholmen. Stallarholmens centrum på Selaön byggdes på 1950-talet. Hyreshusen vid torget byggdes 1956/57 och där öppnades flera olika butiker, bl a drevs en blomsteraffär av Edmund och Maj Eriksson. Den inre delen av blomsteraffären var dessförinnan mjölkaffär. År 1984 etablerade Bengt Sjöblom och Ronnie Törnblom ICA Torghallen i Stallarholmen men dessförinnan fanns:

- Näsby lanthandel som etablerades 1907 av jägaren Carl Axel Wahlström. Affären upphörde på 1950-talet.
- Axel Teodor Lindblad och hans hustru Jenny Evelina Karlsson kom till Tuna mellangård från Lilla Mellösa 1918 och startade strax Tuna Lanthandel som drevs till mitten av 1960-talet.
- I Kumla by fanns flera affärer. I gamla Godtemplarhuset vid **Furulid** drev familjen Karlsson lanthandel mellan 1897-1931. Vid **Fridhem** i Kumla fanns handlaren Gustaf Alfred Eriksson. Karduanismakarsonen Axel Gotthard Kihlbom kom från Mariefred 1914 och gifte sig med handlare Erikssons dotter Frida Ulrika och efter Gustaf Alfreds död 1921 drevs rörelsen av Kihlbom och hans fru till 1923 då de flyttade verksamheten eller kanske snarare öppnade en filial på Mariefredsvägen 3 i Stallarholmen. Vid **Roshill** i Kumla startade familjen Rosander Kumla lanthandel 1921. Affären var i drift till mitten av 1960-talet.
- Inköpsstället som fanns på Mariefredsvägen 3 från 1923 då Kihlbom från Fridhem i Kumla by startade affärsverksamhet här. Affären drevs vidare med olika ägare fram till 1970-talet då Falk Meinking kom från Södertälje och startade färghandel i byggnaden. På 1980-talet bedrevs kafeverksamhet med olika innehavare.
- Vid Adolfsberg (Karlberg) drev Sme' Karl Erik Pettersson lanthandel 1893-1932.
- Zetterbloms lanthandel på Brogatan 1 etablerades 1928. Där drevs livsmedelsaffär och busstrafik fram till 1947.
- Vid Backlura i Överselö drevs handel av Karl August Norgren sedan 1894 men 1899 flyttades verksamheten till **Norsborg**. Efter Norgrens död drevs affären av Gustav Andersson och efter honom av hans svåger F. E. V. Åberg till mitten av 1950-talet. Vid **Granlund** startade skomakrafamiljen Wallin lanthandel på 1880-talet. Wallins änka gifte sig med Karl Alfred Karlsson och affären drevs vidare till 1945 varefter den övergick till Helmer Blomkvist som 1959 i stället startade en rörfirma. Vid **Parkhem** låg Joels livs som drevs av Joel Karlsson. På 1950-talet flyttade Joel till Simlångsdalen (Halmstad) varefter affären några år drevs av familjen Öhmark innan den upphörde.
- Margit Dahlins affär på Brogatan 13 öppnades 1946 och erbjöd manufakturvaror och

apoteksvaror. Affären upphörde 1982.

- Runes Fredins El och lampaffär fanns på Brogatan 15 under 1960/70-talet
- Dottern Ingrid Maria Kihlbom och hennes man Stig Larsson sålde Inköpsstället på Mariefredsvägen 3 och öppnade i stället färghandel på Selaön vid hörnet av Sjövägen-/Ytterselövägen dvs Ytterselövägen 12.

- Konsum etablerades som sagt på 1930-talet och låg på Brogatan mittemot Gripen. Den första föreståndaren hette Valter Svanström. Butiken flyttade 1976 till nya lokaler på Rosendalsvägen. Butiken upphörde dock på 2010-talet när COOP Forum i Strängnäs kom till.
- Gunnars finbageri vid Östa etablerades 1955 och lades ned 1980.
- John Pettersson drev Cykel & Motoraffären på Överselövägen 12 under 1970-talet.
- Järnhandeln vid ICA öppnades 1947 av Eric Wallin och Göran Nygren. Huset brann ned 1980.
- Bensinstation ESSO med taxirörelse fanns på Brogatan under 1950/60/70-talen och på Ytterselövägen i höjd med Brandstationen fanns Gulf som drevs av Herbert Jakobsson.
- Världshuset Gripen etablerades 1962 då makarna Bäckman kom från Rättvik för att starta och driva en mindre restaurangrörelse. Det gamla huset med delar av den gamla krogen som fanns mellan 1740 – 1825 flyttades närmare sjön och renoverades totalt.

Vid Stallarholmens centrum i den på 1950-talet byggda fastigheten fanns under en följd av år också en klädbutik, blomsteraffär och bank.

Härutöver har funnits diverse Krogar, gästgiverier, konditorier mm:

Kolsundet: Kolsunds krog 1649-1856

Brogatan 3: Stallarholms krogstuga 1740-1825

Sundby gård: Sundby gästgiveri 1740-1920

Stallarholmen Ytterselö: Fru Mårtenssons kafé 1920-talet

Stallarholmen Ytterselö: Alvar Hedströms kafé 1930-talet

Brogatan 36: Hugos konditori 1939-1990-talet

Mariefredsvägen 3: Mogs kafé 1983-1990-talet

Brogatan 40: Pizzerian 1980-talet

Rosendalsvägen Konsumhuset: Matverket 2000-talet

Rosendalsvägen Konsumhuset: Mogs Kök & trevligt 2010-talet

Skolor.

Stallarholmsskolan byggdes och invigdes 1958. Dessförinnan hade skolverksamhet under olika tider och på olika nivåer bedrivits på ett flertal ställen i trakten bl a i Gesta, Herresta, Ulriksberg, Edeby, Ytterselö kyrka (Tuna), Fjällsta, Vreta, Överselö kyrka, Hebbelund, Skälby, Björkebyås och Lundby. Vid Toresunds kyrka inrättades år 1810 en sockenskola under ledning av organisten och klockaren Mårtensson. Medel till detta kom till stor del av donationer från Herresta. Förr var det bl a klockarens uppgift att bedriva skolundervisning.

Folkskola, *folkis*, var den obligatoriska skolform i Sverige som blev lagstadgad 1842 och avsikten var förstås att ge barn baskunskaper i olika ämnen.

Tegelbruken

Tegelbruken var förstås en viktig del i Stallarholmens industri och näringsliv under andra halvan av 1800-talet och fram till 1978 då det sista tegelbruket, Husby, gick i graven.

- Sundby tegelbruk var verksamt under åren 1881 – 1967. Bruket grundades av Carl Gustaf Grandin men bruket såldes till Johan Hjert år 1890 och år 1916 överfördes verksamheten i aktiebolagsform och kom då att ägas av familjerna Lindahl och Thornstedt.

- Husby tegelbruk var verksamt under åren 1915 – 1978. Tegelbruket grundades av Åke Sjögren som innehade Mälsåker och även ägde Näsby tegelbruk. Bruket moderniserades 1943 genom att man övergick från sommarproduktion till åretrunttillverkning. Produktionen ökade från 3 till 7 miljoner tegel. Husby ingick i AB Mälardalens tegelbruk.
- Valla tegelbruk grundades av skepparen Erik Edlund och drevs åren 1880 – 1970. Efter 1914 ingick Valla Tegelbruk i AB Mälardalens tegelbruk.
- Näsby tegelbruk som också ägdes av Åke Sjögren på Mälsåker verkade mellan 1830 – 1870 och 1880 – 1950 och ingick i AB Mälardalens tegelbruk.
- Östa tegelbruk 1881 - 1891
- Tuna tegelbruk 1882 – 1888

Många allvarliga bränder.

Det är värt att notera att flera av de mer betydelsefulla industrierna och andra för samhället viktiga institutioner har gått upp i rök. Det första industrihuset brann 1935 men ersattes av det Gula industrihuset, Valskvarnen brann 1967, Pussel och Kartongfabriken brann 1978, Järnhandeln brann 1980 och Salemskyrkan brann på 1980-talet. Även andra strukturella förändringar t ex sågens flytt till Södertälje 1956 har inneburit behov av förnyelse och med en god framåtanda och gott entreprenörskap har Stallarholmen varje gång rest sig och funnit nya utvägar.

Befolkningen kulminerade runt år 1925 då det bodde ca 4000 personer i Stallarholmen en siffra vi hoppas skall nås igen inom överskådlig framtid.

Idag är Stallarholmen åter en växande ort med både en stor portion entreprenörskap och framåtanda av betydelse. Här har vi bland många återkommande aktiviteter årligen både Vikingafestival och Vintagefestival. Idrottsverksamheten är påtaglig, Vikingavallen invigdes 1942 just för idrottsligt ändamål men nyttjades även för andra ändamål t ex industriutställningen år 1949. Stallarholmens bågskytteklubb är en av landets främsta och har format både svenska mästare och världsmästare i denna sport.

Stallarholmen är Sveriges företagstätaste ort med över 600 registrerade företag. I Stallarholmen bor ca 3 400 personer och samhället växer.

När samhället började expandera i början av 1900-talet fanns inga egentliga gatunamn, bara namn på fastigheter t ex Viken, Vännershem, Tuvan, Gläntan, Alviken, Sjöstugan, Lundaborg, Strandvik m fl. Gatunamnen kom först på 1960-talet när Edmund Eriksson med fantasi och energi tog sig an uppgiften att namnsätta alla gator och gränder i Stallarholmen. Edmund var också initiativtagare till grundandet av Stallarholmens bågskytteförening och Föreningen Stallarholmens Vikingar som startade sin verksamhet 2002. Den 4 juni 2016 gick Edmund bort vid en ålder av 90 år.

Källor:

Kyrkoarkiv

Lantmäteriet

Bolagsverket

... och gamla foton från trakten

Sammanställt av Bertil Lindh